

ОЦІНКА СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ НЕЛЕГАЛЬНІЙ МІГРАЦІЇ

ASSESSMENT OF CURRENT TRENDS OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE FIELD OF PREVENTING AND COMBATING ILLEGAL MIGRATION

Світові процеси за останні десятиліття набули специфічних форм реалізації. Розвиток сучасної цивілізації безпосередньо пов'язаний із посиленням глобалізаційних процесів. Так, процеси глобалізації, євроінтеграції та дестабілізації мирної ситуації в Україні й системи спокою на геополітичному рівні стали новітніми викликами, в тому числі перед державною міграційною політикою. Міграційні процеси набули не тільки масового характеру, але й неконтрольованих форм.

Підтверджено, що міграція є явищем широко аналізованим і детермінованим та найчастіше представлене як стала зміна місця проживання у відповідних географічних межах, хоча такі зміни невід'ємно пов'язані із зміною суспільного статусу – відокремленням мігруючої особи від родини, звичного середовища, а на вищому рівні – відокремлення від етнічної групи, народу, що в широкому сенсі пов'язане із зміною звичних соціальних стосунків.

Виокремлено міжнародну міграцію, яка за останніх два десятиліття набула неконтрольованих форм, посиливши взаємозалежність між окремими державами, наддержавними утвореннями, транснаціональними корпораціями, міжнародним організаціями, що вплинуло на докорінні зміни на геополітичному рівні та послабило вплив дієвих, до того часу, безпекових механізмів – що є результатом зростання та інтенсифікації економічної, політичної та соціально-культурної взаємозалежності між окремими державами. Зараз у світі нараховується більше 150 млн. мігрантів, яких найбільше переселилося та мешкає у Європі – понад 56 млн. осіб. До того ж, від початку 90-их років XX ст. рівень офіційної імміграції там знизився, але чисельність іноземного населення практично не зменшилась, що пояснюється високим процентом нелегальних іммігрантів, а також біженців та вимушених переселенців в загальному міграційному потоці, на реєстрацію, розміщення та допомогу яким європейські держави витрачають величезні кошти. Якщо у 1990 р. в світі нараховувалось близько 3,5 млн. біженців, то на початку XXI ст. їх число збільшилося в десять разів. Визначено, що міграційні процеси є надзвичайно динамічні та різноманітні, тому існує у науковій літературі багато класифікацій та видових моделей щодо розвитку міграції.

Ключові слова: міграція; державне управ-

ління; нелегальна міграція; тенденції державного управління; протидія нелегальній міграції.

Global processes in recent decades have acquired specific forms of implementation. The development of modern civilization is directly related to the intensification of globalization. Thus, the processes of globalization, European integration and destabilization of the peace situation in Ukraine and the system of peace at the geopolitical level have become the latest challenges, including the state migration policy. Migration processes have acquired not only mass character, but also uncontrolled forms.

It is confirmed that migration is a phenomenon widely analyzed and determined and most often presented as a constant change of residence within the relevant geographical boundaries, although such changes are inextricably linked to changes in social status - separation of migrants from family, habitual environment, and at the highest level - separation from the ethnic group, the people, which in a broad sense is associated with a change in the usual social relations.

Highlights international migration, which over the past two decades has taken uncontrolled forms, increasing interdependence between individual states, supranational entities, transnational corporations, international organizations, which has influenced radical changes at the geopolitical level and weakened the impact of effective security mechanisms. As a result of growth and intensification of economic, political and socio-cultural interdependence between individual states. There are now more than 150 million migrants in the world, most of whom have moved and live in Europe - more than 56 million. Besides, from the early 90's of the twentieth century. The level of official immigration there has decreased, but the number of foreigners has not decreased, due to the high percentage of illegal immigrants, refugees and internally displaced persons in the overall migration flow, for registration, accommodation and assistance of which European countries spend huge sums. If in 1990 there were about 3.5 million refugees in the world, at the beginning of the XXI century. their number increased tenfold. It is determined that migration processes are extremely dynamic and diverse, so there are many classifications and species models in the scientific literature on the development of migration.

Key words: migration; governance; illegal migration; public administration trends; combating illegal migration.

УДК 351.82

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2020-16-31>

Крутік Ю.В.

здобувач кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

Столяр Ю.А.

здобувач кафедри економічної безпеки, публічного управління та адміністрування
Державний університет «Житомирська політехніка»

Постановка проблеми. У результаті вимушених міграцій у XX столітті своє місце проживання втратило близько 100 млн осіб у світі, в тому числі у Європі число мігрантів становило 50 млн. осіб. У першому десятиріччі XXI ст., відповідно до даних ООН, число мігрантів сягнуло у світі близько 200 млн. осіб (а це удвічі

більше, ніж було у 1980 р.). Масовість міграційних процесів призводить до деструктивних наслідків – негативно впливає на шлюбність і народжуваність, а це відображається на відтворенні населення країни в цілому, а також її трудового потенціалу. Тому необхідними є вироблення і реалізація оптимальних механізмів

мів державного регулювання у сфері міграції сучасної України та актуальні наукові дослідження щодо даної проблематики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням міграційних проблем і, зокрема, міграційної політики в Україні, займається ряд науковців, серед яких: Т.А. Драгунова, Е.М. Лібанова, О.А. Малиновська, С.І. Пирожков, І.М. Прибиткова, М.Д. Романюк, С.Б. Чехович, М.О. Шульга та ін. Вагомий внесок у розвиток теоретико-прикладних досліджень міграції населення та проблем, пов'язаних з її регулюванням, здійснили такі українські вчені, як О. Власюк, С. Вовканич, П. Гайдучий, Е. Лібанова, Ю. Макогон, О. Малиновська, С. Пирожков, О. Позняк, І. Прибиткова, М. Романюк, У. Садова, Л. Семів, О. Хомра, С. Чехович, К. Шиманська, М. Шульга та інші. Значний науковий доробок у розвитку теоретико-методологічних засад формування і впровадження механізмів державного регулювання розробили вчені: В. Авер'янов, В. Бакуменко, Т. Василевська, Л. Гаєвська, І. Грицьак, Н. Грицьак, І. Дегтярьова, О. Петроє, О. Пухкал, О. Суходоля, Г. Рябцев, С. Хаджирадєва та ін. Особливої ваги є дослідження вчених Л. Ільченко-Суйви, В. Тертички, Ю. Римаренка, Ю. Сурміна щодо розробки підходів та функціонування механізмів державного регулювання міграційних процесів, а також оцінки їх ефективності.

Мета статті. Проаналізувати основні тенденції державного управління в сфері запобігання та протидії нелегальній міграції.

Виклад основного матеріалу. Міграція є явищем широко аналізованим і детермінованим та найчастіше представлене як стала зміна місця проживання у відповідних географічних межах, хоча такі зміни невід'ємно пов'язані із зміною суспільного статусу – відокремленням мігруючої особи від родини, звичного середовища, а на вищому рівні – відокремлення від етнічної групи, народу, що в широкому сенсі пов'язане із зміною звичних соціальних стосунків.

Загалом, міжнародна міграція включає поняття «іміграції» та «еміграції», проте для більш загального аналізу використовується термін «міграція». У сучасній науці немає єдиного підходу щодо трактування поняття «міграції». Термін «міграція» походить від латинського слова «migration», що означає, у найпростішому розумінні, переміщення, переселення населення на континенті, державі та регіоні. У соціологічному словнику міграція визначається як «географічний рух індивідів або груп індивідів, тобто мобільність людей у вузькому або ширшому географічному просторі» [7, с. 224]. Очевидним є факт, що

міграція пов'язана із глобальною експансією людства, виключаючи непридатні території через несприятливі природно-кліматичні умови чи нестачу природних ресурсів.

У той самий час, переважна більшість дослідників ширше тлумачить поняття міграції. Зокрема, С. Каслз виокремлює внутрішню і міжнародну міграцію, називаючи міграцію «перетином кордону політичної чи адміністративної одиниці», а «внутрішньою міграцією – рух з одного ареалу (провінції, округу чи муніципалітету) в інший в межах однієї країни, а міжнародною – перетин кордонів, які відділяють одну з близько 200 існуючих у світі держав від іншої» [3, с. 27-28]. А український вчений Хомра А. визначає міграцію, як «територіальні переміщення населення, пов'язані зі зміною місця проживання» [10, с. 7].

Романюк А. виділяє офіційну та нелегальну форми міграції, називаючи офіційною міграцією, «...коли людина змінює місце свого постійного проживання, включаючи і переїзд на постійне проживання за кордон, на підставі офіційного дозволу сторони, яка приймає», а нелегальною міграцією, «...коли такого дозволу немає» [9, с. 21-22].

Особливу увагу науковці приділяють міжнародній міграції, яка за останніх два десятиліття набула неконтрольованих форм, посиливши взаємозалежність між окремими державами, наддержавними утвореннями, транснаціональними корпораціями, міжнародним організаціями, що вплинуло на докорінні зміни на геополітичному рівні та послабило вплив дієвих до того часу безпекових механізмів. А це є результатом зростання та інтенсифікації економічної, політичної та соціально-культурної взаємозалежності між окремими державами.

У зв'язку із зростанням міграцій та викликів ними спровокованих, ще у 1951 році була створена Міжнародна організація з міграції., яка включає 173 країни-члени і ще 8 країн мають статус спостерігачів. Україна є членом МОМ. Діяльність даної організації сконцентрована на головних напрямках – міграції та розвитку, регулюванні міграційних процесів і вимушених міграцій. Оскільки з 1992 року МОМ має статус спостерігача в ООН, а Секретаріати МОМ і ООН тісно співпрацюють на основі підписаної угоди від 1996 року. Відповідно до офіційного визначення поняття «міграції» МОМ та Словника міграцій (Glossary on Migration) [8] позначає рух осіб у межах даної держави або рух пов'язаний із перетином міждержавних кордонів. А міграційними рухами є пересування людства, які обіймають різноманітні переселення осіб, незалежно від їх тривалості, розвитку і причин [8].

Міжнародні процеси пов'язані із набуттям різних статусів особами: біженці, переселенці, економічні мігранти, а також особи, котрі переміщуються із різних причин, в тому числі, для об'єднання родин. Тому «міжнародні міграції» позначають рух населення, котрий заснований на тому, що полишають рідну державу чи місце сталого проживання, з метою переселення на постійне місце проживання в іншій державі, що безумовно пов'язано із перетином міжнародних кордонів. Як підкреслюється на рівні МОМ, на міжнародному рівні досі немає єдиного трактування поняття «мігранта», адже зазвичай цей термін трактується, як добровільне рішення особи, яка має власну вигоду, без врахування зовнішніх примусових чинників. Таким чином, характеризується статус осіб і членів родин, які переселяються до іншої держави чи регіону, маючи на меті змінити і покращити матеріальні чи соціальні умови життя, а також отримати кращі перспективи на майбутнє. Разом з тим, МОМ визнає дефініцію запропоновану ООН, відповідно до якої «мігрант» позначає особу, котра проживала в іншій державі більше, ніж один рік, незалежно від причин, добровільності та легальності проживання.

Глобалізаційний підхід щодо аналізу міжнародної міграції використовують Малиновська О.А. та Івахнюк І.В. Зокрема, Малиновська О. зазначає, що «в умовах глобалізації світової економіки міжнародні міграції досягли безпрецедентних масштабів. Вони належать до найбільш вагомих факторів розвитку людства, спричиняючи кардинальні економічні, політичні й соціальні зміни» [5, с. 5]. А на думку І.В. Івахнюк, «міграція об'єктивно перетворилася в структурний елемент глобальної економіки, доповнивши притаманну глобалізації взаємозалежність держав новою формою взаємозалежності – міграційною» [5, с. 39].

Дослідниця Ольшевська І.П. використовує факторно-ресурсний підхід до трактування міжнародної міграції, називаючи її рухом людських ресурсів як фактору суспільного виробництва в умовах становлення інформаційного суспільства [2].

Виокремлює трудову міжнародну міграцію, як соціально-економічне явище у глобалізованому світі, А.Біт, який доводить, що «економісти пояснюють людські рішення, такі, як міграція, використовуючи концепцію максимізації корисності, яка передбачає, що кінцевою метою всіх людських істот є максимізувати свою особисту корисність або відчуття щастя. У разі міграції, наприклад, потенційні мігранти розглядають, як міграція вплине на їх доходи, дружні відносини, стосунки з членами

сім'ї, а також інші фактори, які впливають на їх щастя» [6, с. 167].

Разом з тим, науковець Шиманська К.В. трактує міграцію не лише як демографічне явище, адже «вона призводить до низки соціально-економічних явищ, зокрема, у сфері пенсійного забезпечення, фінансовій сфері, впливає на зміни у кількісних та якісних показниках робочої сили у регіонах та Україні в цілому, а також призводить до появи тіньового сектору економіки та критичного загострення соціальних проблем» [4, с. 166].

Також Шиманська К.В. акцентує увагу на такому негативному наслідку міжнародної міграції, як «відтік мізків», зазначаючи, «що багато вітчизняних фахівців працюють у сфері ауторсінгу послуг, зокрема міжнародного (переважно бухгалтерські, фінансово-аналітичні послуги, роботи у сфері інформаційно-комп'ютерних технологій, програмування, дизайну тощо). І хоча перевагою зовнішньої трудової міграції для України є інтеграція вітчизняного ринку праці у європейський, проте посилити конкурентну спроможність української робочої сили можна лише за правильною освітньої політики та політики зайнятості» [4, с. 167].

На сучасному етапі спостерігається тенденція не до зниження чи навіть стабілізації масштабів міграційних процесів, а лише до пришвидшення та стрімкого їх зростання у світі, оскільки розширюються зв'язки та інтеграція між країнами. Найбільшим у світі за обсягами міграції вважається коридор Мексика – США, обсяги якого перевищують 10 млн. осіб кожного року. Також від початку XXI століття функціонують міграційні коридори, такі як: Туреччина – Німеччина, Алжир – Франція, Афганістан – Україна (виник, внаслідок жорсткої ісламістської політики талібів, які прийшли до влади у 2021 р.). А коридор Східно-азійські країни – Білорусь, який виник наприкінці 2021 року як один із підступних способів шантажу зі сторони Білорусі та РФ проти країн ЄС та прийом «гібридної війни» проти України.

Зараз у світі нараховується більше 150 млн. мігрантів, яких найбільше переселилося та мешкає у Європі – понад 56 млн. осіб. До того ж, від початку 90-их років XX ст. рівень офіційної імміграції там знизився, але чисельність іноземного населення практично не зменшилась, що пояснюється високим процентом нелегальних імігрантів, а також біженців та вимушених переселенців в загальному міграційному потоці, на реєстрацію, розміщення та допомогу яким європейські держави витрачають величезні кошти. Якщо у 1990 р. в світі

нараховувалось близько 3,5 млн. біженців, то на початку XXI ст. їх число збільшилося в десять разів.

Найчастіше міграції спричинені комплексом причин, де ключовою чи «інцидентною» може бути одна з них (табл. 1.2).

Міграції визначаються об'єктивними та суб'єктивними факторами. Фактори, які сприяють чи провокують міграції, є найрізноманітніші, серед яких дослідники найчастіше визначають:

1) екологічні (природні) – ті, які виникають через кліматичні зміни чи через нищівну діяльність людини, техногенні проблеми;

2) суспільно-господарські – пов'язані із прагненням людства до покращення побутово-соціальних умов і / чи збільшення джерел прибутків;

3) релігійні – пов'язані з світоглядним вибором або з переслідуваннями через віросповідання особи (можна віднести тимчасові переселення у сакральні місця);

4) суспільно-політичні – пов'язані із війнами, політичними переслідуваннями, етніч-

ними конфліктами, національно-етнічними «чистками» чи депортаціями;

5) суспільно-культурні – пов'язані із задоволенням, туризмом, прагненням до ширшого пізнання світу та нових культур і традицій.

У другому-третьому десятиліттях XXI століття спостерігається міграційна тенденція пов'язана із специфічним світоглядно-звичайним контекстом у високорозвинених державах, який проявляється як стабільно-гедоністичний стиль життя – бажання пізнати світ у частих і тривалих подорожах. Також існує міграційний рух, пов'язаний із екзистенційним пошуком – пошуком сенсу життя, світоглядних орієнтирів на субкультурному чи контркультурному рівні, добровільною ізоляцією від суспільного життя у природне середовище. Найчастіше ідейна конверсія є маргінального характеру, оскільки найбільшою мірою є задоволенням гедоністичного характеру.

Масові міграції призводять як до позитивних, так і негативних наслідків для держав, з яких виїжджають і, до яких переселяються, не лише на демографічному рівні (відобража-

Таблиця 1.2

Класифікація основних причин міграції

ПРИЧИНИ НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ
Політичні: незавершеність договірно-правового оформлення державного кордону України; потенційна можливість втручання у внутрішні справи України в прикордонних районах з боку інших держав; наявність сепаратистських тенденцій в окремих прикордонних районах; відсутність ефективних механізмів забезпечення законності, правопорядку, боротьби зі злочинністю, особливо її організованими формами та тероризмом; політичне переслідування, конфлікт або війна.
Економічні: низький рівень заробітку та життя суспільства; суперечності між існуючим виробництвом та потребами населення; невирішеність проблеми ресурсної, фінансової і технологічної залежності національної економіки від інших країн; неконтрольований вплив за межі України матеріальних і фінансових ресурсів; розкрадання національних багатств на державному кордоні України та у виключній (морській) економічній зоні, активізація контрабандної діяльності, неконтрольоване вивезення капіталу і стратегічно важливих сировинних ресурсів і товарів; транскордонні аварії, катастрофи і стихійні лиха; можливість поширення з суміжних держав епідемій (епізootій), небезпечних хвороб людей і тварин.
Психологічні: суб'єктивний фактор, тобто дефекти свідомості визначаються головним компонентом у комплексі причин та умов правопорушень, а іноді її єдиною причиною; особа, яка вирішила здійснити переміщення незаконним шляхом, робить дуже рішучий крок у житті; нелегал усвідомлює, що на неї чекають великі труднощі й негаразди, але спокуса кращого життя, вирішення багатьох життєвих проблем змушують її не замислюватися над своїми діями, які є грубим порушенням законодавства тієї країни, до якої вони потрапляють незаконним шляхом.
Соціологічні: стать, вік, професія, рівень освіти, національність правопорушника; пора року; ціни на найбільш споживчі товари; саме суспільство, у якому зростає правопорушник; неоднорідність і мінливість нормативно-ціннісної системи суспільства; соціальна нерівність суспільства; соціальна оцінка дії, яку суспільство визначає як протиправну; низький рівень життя та соціальної захищеності значних верств населення, наявність у прикордонних районах великої кількості громадян працездатного віку, не зайнятих у суспільно корисній діяльності, які є потенційною базою пособництва в протиправній діяльності на кордоні.
Правові: недосконала нормативно-правова база, що регулює питання режиму державного кордону, не лише внутрішня, а й зовнішня; правовий нігілізм громадян, що прямують через державний кордон України; неконтрольовані міграційні процеси в Україні; нелегальне прибуття в Україну з метою службового відвідування, навчання, туризму та подальшого переправлення в країни Західної Європи.
Військові: потенційна можливість посягання на державний суверенітет України та її територіальну цілісність; нарощування поблизу кордонів України угруповань військ та озброєнь, які порушують співвідношення сил, що склалися; воєнно-політична нестабільність та конфлікти в сусідніх країнах; створення і функціонування незаконних збройних формувань як в Україні, так і в суміжних державах.

Джерело: складено автором, з використанням джерела [1, с. 39-40]

ються на процесах і соціальній структурі), але також на економічному, соціальному і культурному рівнях [7].

Для держав, з яких переселяються, до негативних демографічних наслідків можна віднести: вплив населення у найбільш продуктивному віці; втрата освіченого кваліфікованого населення («відплив мізків»); демографічне старіння народів і зниження народжуваності й природного приросту; втрата робочої сили; поглиблення економічної нерівності; дезінтеграція у родинних зв'язках; проблеми реінтеграції реемігрантів; розширення міграційного ланцюга на рівні багатьох поколінь. Але є й позитивні зрушення, а саме: зниження рівня безробіття, збільшення робочих місць, підвищення грошового трансферу, зміни в структурі працевлаштування; підвищення рівня заможності у родинах емігрантів; запозичення нових цінностей та прогресивних форм життя.

Держави, до яких переселяються, мають такі позитивні наслідки: збільшення населення у найбільш продуктивному віці у демографічному та економічному значенні (демографічне омолодження, підвищення народжуваності, природний приріст); набуття кваліфікованих та професійних кадрів; вплив дешевої робочої сили, зростання виробництва, забезпечення нових робочих місць. Проте є й негативні наслідки – відтік грошей; зростання соціальних виплат і допомоги; поглиблення розбіжностей на ґрунті расовому і національному; утворення анклавів, колоній та гетто; проблеми пов'язані із адаптацією, стабілізацією та інтеграцією мігрантів; конфліктна напруга на тлі расово-етнічної різноманітності; поширення стереотипів у середовищі різних груп мігрантів; зріст соціальної нерівності (гірші умови праці, нижчі заробітки, нижчі життєві стандарти мігрантів, у порівнянні із місцевим населенням); культурні конфлікти.

На соціально-економічному рівні нелегальні мігранти, які готові працювати на будь-яких умовах, призводять до деструкції у таких сферах, як:

- порушується баланс соціальних гарантій, які існують у розвинених країнах;
- підвищуються фінансові витрати на прикордонний контроль;
- виникає необхідність для створення таборів для біженців;
- вимагаються додаткові витрати на соціальні та медичні послуги, на утримання під вартою, на депортацію.

Невпинне збільшення нелегальних мігрантів є викликом міжнародній безпеці. Загрози безпеці, які можуть бути як реальними, так і потенційними, виникають на різноманітних рівнях: з одного боку – безпека приймаючої сторони, а з іншого – безпека осіб-мігрантів. При цьому важливими складовими безпеки є:

- особиста чи індивідуальна безпека, фізична безпека в широкому розумінні;
- соціальна безпека, збереження гідного соціального статусу та системи гарантій і благ;
- економічна безпека;
- епідеміологічна (на даний момент, особливу загрозу нелегальна міграція становить у санітарно-епідеміологічному вимірі країни перебування, зважаючи на пандемію COVID-19);
- культурно-психологічна - нелегали, не маючи стабільної зайнятості та бажання повертатись у гірші умови, поповнюють групи «вигнанців суспільства» і стають джерелом злочинності та тероризму.

Висновки. Таким чином, міжнародна нелегальна міграція створює реальні та потенційні загрози фактично будь-якому аспекту безпеки приймаючої сторони, спотворюючи соціальну, демографічну, територіальну структуру, загострюючи конкуренцію на місцевих ринках праці та житла, створює цілі сектори зайнятості, які не мають законодавчого регулювання, викликає соціальну напругу, ріст ксенофобії та екстремізму.

Найнебезпечнішим викликом для розвинених країн, де саме безпека стала однією з найголовніших культурних цінностей, нелегальна міграція все частіше розглядається як один із можливих шляхів розповсюдження міжнародного тероризму, який є реальною загрозою як національній, так і особистій безпеці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Брич В. Шляхи вдосконалення регулювання зовнішньої трудової міграції. Україна: аспекти праці. 2010. № 4. С. 28–30.
2. Драгунова Т. Просторовий аналіз міграційного процесу в м. Києві. Статистика України. 2004. №1. С. 72-79.
3. Каслз С. Глобальные тенденции и проблемы. Международная миграция в начале XXI века: глобальные тенденции и проблем. Международный журнал социальных наук. 2001. № 2. С. 27-42.
4. Малиновська О. Україна і світ: Характер і напрямки еміграцій. Відродження. 1999. № 3. С. 13-17.
5. Малиновська О.А. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам. Аналітична записка. 2014. URL:http://www.ier.com.ua/files//publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf.
6. Олєфір В. Протидія нелегальній міграції як форма забезпечення громадського порядку. Право України. 2005. №1. С.82-85.
7. Попкова В.В. Нелегальна міграція і торгівля людьми: співвідношення, причини розвитку і проблеми протидії. Юриспруденція: теорія і практика. 2009. №6. С.18-21.
8. Про іміграцію: Закон України, 7 червня 2001р. Офіц. вісник України. 2001. № 27. С.1-8.
9. Романюк А. Міграційні процеси у Львівській області. Українські варіанти. 1997. № 2. С. 21-25.
10. Хомра А. У. Миграция населения: вопросы теории, методики исследования. К.: Наукова думка, 1979. 148 с.